

δτι ή δεξιοτεχνία και ή ικανότητα ήταν από τις κυριαρχούσες δυνάμεις για Οικονομική Πρόοδο. Σε κάποιο σημείο του γνωστού του βιβλίου γράφει... «The acquisition of such talents, by the maintenance of the acquirer during his education, study or apprenticeship, always costs a real expence which is a capital fixed and realized, as it were, in his person»³.

Οι νεότεροι «Κλασσικοί» Οικονομολόγοι Ricardo και Malthus έδωσαν επίσης προσοχή στην εκπαίδευση την όποία και θεώρησαν σαν τó μέσο για να κατορθωθή ó περιορισμός του αριθμού των μελών τής οικογενείας, ώστε να επιτευχθή ή αύξηση του κατά κεφαλή εισοδήματος⁴. Τó πρόβλημα του έπιστιτισμού λύνεται λοιπόν με την έλάττωση του πληθυσμού που ó ίδιος θα καταλάβη την αναγκαιότητα περιορισμού του, διά μέσου τής μορφώσεώς του. 'Ο Alfred Marshall μπορεί να χαρακτηρισθή ίσως ως ó πρωτεργάτης και έμπνευστής του νέου κλάδου τής Οικονομικής τής εκπαίδευσεως. Σε μιá από τις πιό γνωστές έργασίες του⁵ θεωρεί την εκπαίδευση που είναι έθνικη επένδυση σαν μιá «καλή επένδυση». Συσχετίζει την εκπαίδευση με την ζήτηση ειδικευμένου δυναμικού. 'Ο Marshall αν και δέν περιέλαβε τó ανθρώπινο κεφάλαιο στόν όρισμό του «Πλούτου» (Wealth), δέχθηκε όμως την βασική θέση του Smith ότι «ένας μορφωμένος (εκπαιδευμένος) άνθρωπος μπορεί να συγκριθή με μιá ακριβή μηχανή»⁶. 'Ενδιαφέρθηκε επίσης ó Marshall με τá άμεσα και έμμεσα ώφέλη τής εκπαίδευσεως (direct and indirect benefits from Education), έκανε δέ πλήρη διάκριση μεταξύ των. Στο βιβλίο του Principles of Economics γράφει: «The higher branches of Education are of little direct use except to the employers and foremen and a comparatively small number of Artisans. But a good Education confers a great indirect benefits even on the ordinary workman»⁷.

Μαρξικοί Οικονομολόγοι υπήρξαν πρωτοπόροι στην προσπάθεια ανάλυσεως των οικονομικών επιδράσεων τής εκπαίδευσεως χρησιμοποιούντες ποσοτικές μεθόδους. Μεταξύ των πρώτων ó γνωστός Σοβιετικός 'Ακαδημαϊκός S. C. Strumilin⁸ που συγχρόνως είναι και πρωτεργάτης μεταξύ των οικονομολόγων, άσχολήθηκε συστηματικά με τó πρόβλημα του προγραμματισμού τής εκπαίδευσεως και την εύρεση τής συνολικής τής επιδράσεως στην οικονομική ανάπτυξη. 'Ο Strumilin σχημάτισε ένα γενικό πλάνο τής σχολικής παιδείας και υπολόγισε τούς λόγους άποδόσεως π.χ. εκάστου χρόνου στοιχειώδους εκπαίδευσεως, κατόπιν τής μέσης κ.ο.κ. πήρε δηλαδή κάθε επίπεδο εκπαίδευσεως και υπολόγισε τόν λόγο άποδόσεως τής σχολικής παιδείας για κάθε σχολικό χρόνο χωριστά σαν μέρος του γενικού του πλάνου. Μετά τó 1950 ή πρόοδος τής Οικονομικής τής 'Εκπαίδευσεως υπήρξε ραγδαία. 'Ενας πολύ σημαντικός αριθμός 'Αμερικανών Οικονομολόγων προσελκύσθηκε από την σημαντικότητα του 'Ανθρώπινου κεφαλαίου και ειδικότερα από τις επιπτώσεις που μπορεί να έχη ή έντονη και προγραμματισμένη εκπαίδευσή του.

III. Ἐκπαίδευση καὶ εἰσόδημα

Γνωστοὶ Οἰκονομολόγοι¹², ὅπως ὁ Houthakker, Miller, Schultz, ἔχουν διερευνήσει τὴν σχέσηη πού — πιθανόν — ὑπάρχει μεταξύ ἐκπαιδύσεως καὶ εἰσοδήματος ὡς καὶ τίς τυχόν ἐπιδράσεις ἐκ τῆς σχέσεως αὐτῆς στὴν λήψι ἀποφάσεων γιὰ ἐπενδύσεις σὲ ἀνθρώπινο κεφάλαιο. Στὶς διάφορες μελέτες πού ἔχουν κάνει χρησιμοποιοῦν τὸ μέσο εἰσόδημα πού ἀντιστοιχεῖ στὰ διάφορα ἐπίπεδα ἐκπαιδύσεως γιὰ τὸν ὑπολογισμό τῆς ἐπὶ πλέον ἀμοιβῆς πού λαμβάνεται μετὰ τὴν συμπλήρωση ἑνὸς ἀκόμη σχολικοῦ ἔτους. Τὸ κόστος ἐκπαιδύσεως τὸ διακρίνουν: α) κοινωνικὸ κόστος δηλ. στὶς δαπάνες τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου γιὰ τὴν παροχὴ σχολικῆς παιδείας, β) ἀτομικὸ κόστος πού ἀντιστοιχεῖ στὶς δαπάνες πού καταβάλλει τὸ ἄτομο γιὰ προσωπικὴ σχολικὴ μόρφωση. Τὸ κόστος αὐτὸ περιλαμβάνει καὶ τὸ «διαφυγόν» εἰσόδημα κατὰ τὴν διάρκεια τῆς ἐκπαίδευσως. Ὁ Καθηγητὴς Theodor Schultz ἔχει ὑπολογίσει τοὺς «πόρους πού ἄμεσα ἢ ἔμμεσα χορηγοῦνται γιὰ τὴν χρηματοδότηση τῆς ἐκπαιδύσεως. Οἱ ὑπολογισμοὶ τοῦ δείχνουν πὼς ἡ ροὴ τῶν πόρων πού «εἰσέρχονται» στὴν ἐκπαίδευση ἔχει ἀξιεθῆ κατὰ ποσοστὸ μεγαλύτερο ἀπὸ ὅτι ὁ σχηματισμὸς τεχνητοῦ κεφαλαίου. Ἐχει ὑπολογίσει ὅτι «τὸ 1900 τὸ συνολικὸ κόστος Γυμνασιακῆς καὶ Ἀνωτάτης Ἐκπαιδύσεως ἀντιστοιχοῦσε περίπου στὸ 4 % τοῦ σχηματισμοῦ ἀκαθαρίστου κεφαλαίου συγκρινόμενο μὲ τὸ 25 % πού ἀνῆλθε τὸ 1956»¹³. Ὁ Miller χρησιμοποίησε στατιστικὰ δεδομένα ἀπογραφῶν γιὰ τὴν μελέτη τῆς σχέσεως μεταξύ ἐκπαιδύσεως καὶ εἰσοδήματος. Ὑπολόγισε τὸ ἐτήσιο καθὼς καὶ τὸ «συνολικὸ εἰσόδημα ζωῆς» πού ἀντιστοιχεῖ στὰ διάφορα ἐπίπεδα σχολικῆς ἐκπαιδύσεως. Ὁ Shiswick σὲ μιὰ σειρὰ ἄρθρων¹⁴ προσπάθησε νὰ μελετήσῃ — πιὸ ἀναλυτικὰ — τίς ἐπιδράσεις ἐκ μέρους τῆς ἀνίσου εἰσοδηματικῆς διανομῆς στὴν κατανομὴ τῆς σχολικῆς ἐκπαιδύσεως. Σὲ ἕνα τελευταῖο τοῦ ἄρθρου¹⁵ ἐρευνᾷ τὴν σχέσιν μεταξύ ἐκπαιδύσεως, οικονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ διανομῆς τοῦ εἰσοδήματος. Ἡ ἐρευνα αὐτὴ — ὑποστηρίζει — μπορεῖ νὰ γίνῃ μόνο κάτω ἀπὸ συνθήκες ἑνὸς σχήματος γενικῆς ἰσορροπίας, διότι ἡ ἐπίδραση τῆς ἀναπτύξεως στὸν λόγο ἀποδόσεως δὲν εἶναι — a priori — σαφῆς. Στὴν περίπτωσιν τῆς «ἀναπτύξεως» μιὰ μείωσις τῆς διακυμάνσεως τῆς ἐκπαιδύσεως σημαίνει μείωσις τῆς εἰσοδηματικῆς ἀνισότητος. Ὑπάρχουν ὅμως σοβαρὲς ἀμφιβολίαι ὅσον ἀφορᾷ τὴν δυνατότητα αὐξήσεως τοῦ λόγου ἀποδόσεως μὲ μείωσις τῆς διακυμάνσεως στὴν ἐκπαίδευση, διότι εἶναι μεταβλητὲς πού ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἄλλους παράγοντες ὅπως, ἡ δυνατότητα χρηματοδοτήσεως, ἡ τεχνολογικὴ πρόοδος, ἡ αὐξηση τοῦ εἰσοδήματος κλπ.

IV. Ἐκπαίδευση, Δημοσία Χρηματοδότηση, Διανομὴ Εἰσοδήματος

Κατὰ τὸ τέλος τῆς δεκαετίας τοῦ 1960 τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Οἰκονομολόγων — βάσει τῆς ἀρθρογραφίας — συγκεντρώθηκε στὴν ἀνάλυση τῶν ἐπιδράσεων πού μπορεῖ νὰ ἔχη ἡ Δημοσία χρηματοδότηση τῆς Ἀνωτάτης Ἐκπαιδύσεως στὴν ἀναδιανομὴ τοῦ εἰσοδήματος. Εἶναι ἡ περίοδος τοῦ ἐντόνου ἐνδιαφέροντος τῶν δυτικῶν χωρῶν στὴν Δημοκρατικὴ Ἀναδιανομὴ τοῦ ὑπάρχοντος πλοῦτου καὶ

στοὺς δυνατοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους μπορεῖ νὰ ἐπιτευχθῆ. Μεταξὺ αὐτῶν εἶναι καὶ ἡ ἐκπαίδευση. Ἡ χρηματοδότηση τῆς «δωρεάν» ἐκπαιδύσεως ἐπιτυγχάνεται διὰ μέσου τῆς φορολογίας. Ἐτσι λοιπὸν ἡ κατανομή τῶν φορολογικῶν βαρῶν τῆς ἐκπαιδύσεως ἀποτελεῖ βασικὸ παράγοντα στὴν προσπάθεια γιὰ πιὸ ἴση ποσοστιαία κατανομή τῶν βαρῶν ἐκ μέρους τῶν διαφόρων εἰσοδηματικῶν ὁμάδων. Ἄλλο σημεῖο ἐνδιαφέροντος στὴν μελέτη τῆς ἐκπαιδύσεως εἶναι τὰ εἰσοδήματα ποὺ θὰ προέλθουν ἀπὸ τὰ διάφορα ἐπίπεδα μορφώσεως καὶ ειδικότητος. Οἱ ἐρωτήσεις λοιπὸν ποὺ ὑποβάλλουν οἱ οἰκονομολόγοι εἶναι : «πληρώνει» ; καὶ ποιὸς ὠφελεῖται ἀπὸ τὴν Δωρεάν Ἀνωτάτη Ἐκπαίδευση. Τὸ κάθε ἓνα ἀπὸ τὰ προβλήματα αὐτὰ χωριστὰ ἀπασχολοῦν τοὺς οἰκονομολόγους ἀπὸ τὸ 1950 μέχρι τὸ 1968 περίπου, χωρὶς ὅμως νὰ ὑπάρχῃ συγκεκριμένη προσπάθεια γιὰ τὴν εὑρεση συσχετίσεως μεταξὺ τῶν δύο αὐτῶν συντελεστῶν μέσω τῆς Ἐκπαιδύσεως δηλαδὴ «φορολογίας» καὶ εἰσοδημάτων—κερδῶν—. Ἡ προσοχὴ τῶν μελετητῶν κατὰ πρῶτον ἐστράφη στὴν ἐρώτηση¹⁶ ποιὸ τὸ ὄφελος ἐκ τῆς ἐκπαιδύσεως καὶ συγκεκριμένα ποιὰ ἢ συμβολὴ τῆς ἐκπαιδύσεως στὴν ἐπίτευξη μεγαλύτερης οἰκονομικῆς προόδου καὶ ὑψηλοτέρου ἀτομικοῦ εἰσοδήματος. Κατὰ τὴν διάρκεια αὐτῆς τῆς περιόδου διὰ μέσου τῆς ἐρεῦνης ἀπεδείχθη ὅτι ὁ σπουδαστὴς ποὺ ἀπεφοίτησε ἀπὸ Ἀνώτατο ἐκπαιδευτικὸ ἴδρυμα ἔχει νὰ λάβῃ ὑψηλότερο συνολικὸ εἰσόδημα ἀπὸ τὸν ἀπόφοιτο Γυμνασίου ποὺ τελειώνοντας εἰσήλθε στὴν ἀγορὰ ἐργασίας¹⁷. Ἀποδεικνύεται λοιπὸν ἡ θετικὴ συσχέτιση μεταξὺ ἀνωτάτης ἐκπαιδύσεως καὶ εἰσοδήματος καὶ τὸ εἰσόδημα (κέρδος) πλέον θεωρεῖται ὡς ἀμοιβὴ τοῦ ἀνθρώπινου κεφαλαίου διακρινόμενο ἀπὸ τὸν ἀπλὸ συντελεστὴ «ἐργασίας» (ἡμερομίσθιο). Ἡ σχέση αὐτὴ ἐπιβεβαιώθηκε μὲ πολλοὺς τρόπους. Ἐξετάσθηκε ἀπὸ διαφόρους οἰκονομολόγους¹⁸ καὶ εὑρέθη ὡς θετικὴ ἢ συμβολὴ διαφόρων «σχολικῶν συντελεστῶν» — ὅπως ἔτη σχολικῆς ἐκπαιδύσεως ἐνὸς πτυχίου, κλάδος ἐκπαιδύσεως, ἀνωτάτη ἐκπαίδευση μόνον ἢ μεταπτυχιακὲς σπουδές, ποιότης ἐκπαιδύσεως καὶ σχολικὴ ἐπίδοξη¹⁹—στὸ ὕψος τοῦ συνολικοῦ εἰσοδήματος τοῦ ἀποφοίτου ὡς καὶ στὴν ὑπαρξὴ εἰσοδηματικῶν διαφορῶν μεταξὺ ἀποφοίτων προερχομένων ἐκ τῶν ὡς ἄνω συντελεστῶν. Ἡ ἐρευνα δὲν σταμάτησε στοὺς ἄμεσους αὐτοὺς συντελεστὰς ἐκπαιδύσεως ἀλλὰ προχώρησε στὴν διερεύνηση τῆς συμβολῆς στὶς εἰσοδηματικὲς διαφορὰς καὶ τῶν ἐμμέσων συντελεστῶν φύλο, φυλὴ, ἡλικία, οἰκογενειακὸ περιβάλλον (εἰσοδηματικὸ - πνευματικὸ), τόπος καταγωγῆς κλπ., καὶ σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσιν ἐπιβεβαιώθηκε ἡ ὑπαρξὴ εἰσοδηματικῶν διαφορῶν ἀνάλογα τῆς σημαντικότητος τῶν διαφορῶν συντελεστῶν. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὰ καθαρὰ ἀτομικὰ ὠφέλη (κέρδη) ἐκ τῆς ἐκπαιδύσεως ὑπάρχουν καὶ δημόσια «ὠφέλη».

V. Ἀτομικὰ καὶ Δημόσια Ὀφέλη

Πολλοὶ ἦταν κατὰ καιροὺς οἱ οἰκονομολόγοι ποὺ προσπάθησαν νὰ ὑπολογίσουν τὰ ἀτομικὰ ὡς καὶ τὰ δημόσια ὠφέλη ποὺ προέρχονται ἐκ τῆς Δημοσίας χρηματοδοτήσεως τῆς ἐκπαιδύσεως. Ὅμως ὑπῆρξε πολὺ δύσκολος ὁ σύγχρονος ὑπολογισμὸς ἀφ' ἐνὸς μὲν τῶν ἀμέσων «ὠφελιμάτων» — δηλαδὴ τῶν εἰσοδηματι-

κῶν κερδῶν κατὰ ἀποφοίτους ἀπὸ τὶς διάφορες εἰσοδηματικὲς τάξεις—καὶ ἀφ' ἑτέρου τῆς μερίδος τῶν ἐμμέσων ἀτομικῶν ὠφελημάτων ἐκ τῆς δημοσίας χρηματοδοτήσεως, δηλ. τὸ μέσο ποσὸν ποὺ δαπανᾶται γιὰ τὸν σπουδαστὴ κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν σπουδῶν του καὶ δὲν καταβάλλεται ὑπὸ τῆς οἰκογενείας του. Τὸ πιὸ δύσκολον πρόβλημα ὅμως εἶναι ὁ σύγχρονος ὑπολογισμὸς τῶν ἀμέσων καὶ ἐμμέσων ὠφελημάτων καὶ ἡ κατανομὴ τῶν φορολογικῶν βαρῶν κατὰ οἰκογένειαν σπουδαστῶν. Τὸ ἐπόμενο βῆμα ἦταν ἡ σύγκριση αὐτῶν τῶν ὠφελημάτων καὶ ἐπιβαρύνσεων στὴν προσπάθεια νὰ βρεθῆ ἐὰν ὑπάρχῃ ἴση μεταχείριση καὶ εὐκαιρία γιὰ τὶς διάφορες εἰσοδηματικὲς καὶ ἐπαγγελματικὲς ὁμάδες. Ἡ ἐρώτηση λοιπὸν ποὺ προβάλλεται πλέον εἶναι : ὁ τρόπος χρηματοδοτήσεως—διὰ τῆς φορολογίας—τῆς Ἀνωτάτης Ἐκπαιδεύσεως—ὀδηγεῖ πράγματι σὲ πιὸ ἴση διανομὴ τοῦ εἰσοδήματος ἢ ἔχει ἀντίθετα ἀποτελέσματα, δηλαδὴ ἀξάνει τὴν ἀνισότητά ποὺ ὑπάρχει μεταξὺ τῶν διαφόρων εἰσοδηματικῶν ὁμάδων ; Ἀπάντηση στὴν ἐρώτηση αὐτὴ προσπάθησαν νὰ δώσουν διάφοροι οἰκονομολόγοι ἐξετάζοντες συγκεκριμένους περιπτώσεις. Πρωτεργάτες, σ' αὐτὴν τὴν προσπάθειαν ἦταν οἱ καθηγητὲς Hansen, καὶ Weisbrod²⁰.

VI. Μεθοδολογία τῶν Hansen - Weisbrod

Ἡ μέθοδος τῶν δύο αὐτῶν οἰκονομολόγων συνοψίζεται ὡς ἑξῆς : Ὑπελόγισαν τὴν συμμετοχὴ τῶν φοιτητῶν στὰ Κολλέγια καὶ Πανεπιστήμια τῆς Καλιφόρνιας κατὰ εἰσοδηματικὲς τάξεις. Ἐπίσης τὰ ἔμμεσα ὠφελήματα ἐκ τῶν Πολιτειακῶν δαπανῶν κατὰ σπουδαστὴ βάσει τοῦ συνόλου ἀριθμοῦ τῶν σπουδαστῶν κατὰ Πολιτειακὸ Πανεπιστήμιο ἢ Κολλέγιο καὶ βάσει τοῦ συνολικοῦ ποσοῦ Δημοσίας χρηματοδοτήσεως. Τὸ ἐπόμενο βῆμα ἦταν ὁ ὑπολογισμὸς τῶν φορολογικῶν βαρῶν—ἀμέσων, ἐμμέσων—κατὰ οἰκογένειαν τῶν σπουδαστῶν. Οἱ φόροι αὐτοὶ ἀποτελοῦν τὴν πηγὴν χρηματοδοτήσεως τῶν διαφόρων Κολλεγίων καὶ Πανεπιστημίων. Βρίσκουν λοιπὸν τὴν διαφορὰ μεταξὺ ἐμμέσων ὠφελημάτων καὶ φορολογικῶν βαρῶν ποὺ τὴν θεωροῦν ὡς «καθαροῦ ἔμμεσο ὄφελος». Ἐπισημαίνουν ὅμως τὸ γεγονὸς πὺς παιδιὰ ἀπὸ ὑψηλὲς εἰσοδηματικὲς τάξεις φοιτοῦν στὰ καλλίτερα Κολλέγια καὶ Πανεπιστήμια μὲ ὑψηλὴν χρηματοδότησιν καὶ λαμβάνουν ὑψηλότερο καθαρὸ ὄφελος ἀπὸ ὅτι λαμβάνει ὁ μέσος σπουδαστής. Συμπεραίνουν πὺς τὸ σύστημα Ἀνωτάτης Ἐκπαιδεύσεως στὴν Καλιφόρνια εἶναι «ἀνισο» «Regressive», καὶ ὅτι ἔχει ἐπιπτώσεις ποὺ ὀδηγοῦν σὲ μεγαλύτερη εἰσοδηματικὴ ἀνισότητά. Ἀκολούθησαν παρόμοιες μελέτες καὶ γιὰ ἄλλες πολιτείας τῆς Ἀμερικῆς ὅπως γιὰ τὴν Florida²¹ μὲ τὰ ἴδια ἀποτελέσματα ποὺ ὀδηγοῦν στὴν ἐπιβεβαίωση τῆς ὑποθέσεως τῶν Hansen - Weisbrod, ὅτι ὁ τρόπος χρηματοδοτήσεως τῆς Ἀνωτάτης Ἐκπαιδεύσεως διὰ μέσου μιᾶς ἄνισα κατανεμημένης φορολογίας—ὀδηγεῖ σὲ αὐξηση τῆς εἰσοδηματικῆς ἀνισότητος δηλαδὴ ἀξάνει τὴν ἀνισότητά κατανομῆς τοῦ εἰσοδήματος εἰς βῆρος τῶν χαμηλοτέρων εἰσοδηματικῶν τάξεων.

VII. Μελέτες σὲ ὑπὸ Ἀνάπτυξη Χῶρες

Ἡ ἐξέταση ὁμως τῆς ὑποθέσεως αὐτῆς δὲν ἔμεινε μόνο γιὰ τὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες. Ὁ οἰκονομολόγος Jean Pierre Jallade²² τῆς Διεθνούς Τραπεζῆς ἐξέτασε τὸ ἴδιο θέμα γιὰ ὅλο τὸ Ἐκπαιδευτικὸ σύστημα τῆς Κολομβίας — χώρας ὑπὸ ἀνάπτυξη. Ἡ ἐξαντλητικὴ ἔρευνα ποὺ κάνει, ἀναφέρεται στὶς δαπάνες σχολικῆς ἐκπαιδεύσεως, καὶ στὴν ἐπίδραση ποὺ ἔχουν στὴν διανομὴ τοῦ εισοδήματος στὴν Κολομβία. Εὐρίσκει ὁμως διαφορετικὰ ἀποτελέσματα ἀπὸ ἐκεῖνα τῶν Hansen - Weisbrod καὶ Windham. Ἐξετάζοντας τὶς ἐπιδράσεις στὶς 3 βαθμίδες ἐκπαιδεύσεως εὐρίσκει πὼς : Γιὰ τὴν κατωτέρα ἐκπαίδευση : Ἡ δημοσία χρηματοδότησὴ τῆς ὁδηγεῖ σὲ ἀναδιανομὴ τοῦ εισοδήματος ὑπὲρ τῶν κατωτέρων εισοδηματικῶν τάξεων καὶ εἰδικὰ γιὰ τὸ 40% τοῦ πληθυσμοῦ — ποὺ ὀφελεῖται — καὶ τὸ ἀποτελοῦν οἱ πρῶτες εισοδηματικὲς τάξεις ποὺ ζοῦν σὲ ἀγροτικὲς περιοχές. Γιὰ τὴν μέση ἐκπαίδευση : Οἱ πρῶτοι ὀφελημένοι εἶναι ἐκεῖνοι ποὺ ἀνήκουν στὶς μέσες εισοδηματικὲς τάξεις. Γιὰ τὴν Ἀνωτάτη Ἐκπαίδευση : Ὅπως καὶ στὴν μέση ἔτσι καὶ στὴν Ἀνωτάτη Ἐκπαίδευση οἱ ὀφελημένοι εἶναι οἱ προερχόμενοι ἀπὸ μέσες εισοδηματικὲς τάξεις μὲ τὴν διαφορά πὼς στὴν παρούσα περίπτωση οἱ μεσαῖες τάξεις — ποὺ εἶναι ἀστικῆς προελεύσεως — ὀφελοῦνται εἰς βῆρος καὶ τῶν χαμηλῶν καὶ τῶν ὑψηλῶν εισοδηματικῶν τάξεων. Σὰν γενικὸ συμπέρασμα ὁ Jallade ἀναφέρει πὼς τὸ σύνολο τῶν Δαπανῶν γιὰ ἐκπαίδευση στὴν Κολομβία ἔχει ἐπίδραση θετικὴ καὶ εἶναι προοδευτικοῦ χαρακτήρος εἰδικὰ στὴν κατωτέρα ἐκπαίδευση. Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ Jallade εἶναι ἐπικίνδυνον νὰ γενικευθοῦν καὶ γιὰ ἄλλες ὑπὸ ἀνάπτυξη Χῶρες γιὰ τοὺς ἐξῆς λόγους :

Πρῶτον : Ἡ Κολομβία δαπανᾷ ἕνα πολὺ μικρὸ ποσοστὸ τοῦ συνόλου τῶν Κρατικῶν δαπανῶν²³ γιὰ τὴν ἐκπαίδευση συγκριτικὰ μὲ ἄλλες Χῶρες U.S.A. (California - Florida, Paraguay, Ecuador ἢ Venezuela)²⁴. Ἐὰν ὁμως ἡ Κολομβία ἐδαπανοῦσε ἕνα ὑψηλότερο ποσοστὸ τότε ἴσως τὰ ἀποτελέσματα νὰ μὴ διέφεραν ἐκεῖνων τῶν Hansen - Weisbrod.

Δεύτερον : Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς μέσης Ἐκπαιδεύσεως παρέχεται ἀπὸ τὸν Ἰδιωτικὸ τομέα ποὺ εἶναι καλλιτέρας στάθμης καὶ ἀποδόσεως τοῦ Δημοσίου τομέως. (Ἔτσι τῶν πλουσίων οἰκογενειῶν τὰ παιδιὰ φοιτοῦν στὰ Ἰδιωτικὰ σχολεῖα, ἐνῶ συγχρόνως συμβάλλουν διὰ τῆς φορολογίας στὴν συντήρηση τῶν Δημοσίων σχολεῖων). Οἱ μελλοντικὲς ὁμως κοινωνικὲς καὶ εισοδηματικὲς ἐπιδράσεις συγκλίνουν στὴ χειροτέρευση τῶν χαμηλοτέρων εισοδηματικῶν τάξεων. Τὰ συμπεράσματα ὁμως ποὺ προῆλθαν ἀπὸ ἀνεπτυγμένες περιοχὲς ὅπως ἡ California, ἡ Florida, ἢ ἀπὸ ὑπὸ ἀνάπτυξη Χῶρες ὅπως ἡ Κολομβία, δὲν ἀποτελοῦν γενικὸ συμπέρασμα γιὰ ὅλες τὶς ἀνεπτυγμένες ἢ ὑπὸ ἀνάπτυξη Χῶρες. Εἰδικὰ γιὰ τὶς Χῶρες ὅπου ἡ Κρατικὴ ἐκπαίδευση ἐλέγχει πάνω ἀπὸ τὸ 75% τῆς συνολικῆς ἐκπαιδεύσεως μὲ τελείως δωρεὰν παροχὴ ὑπηρεσιῶν σὲ ὅλα τὰ ἐπίπεδα ἐκπαιδεύσεως. Εἰδικὰ γιὰ τὴν περίπτωση Χώρας ὅπως ἡ Ἑλλάδα, ὅπου ἐπιπροσθέτως, ἡ Ἀνωτάτη Ἐκπαίδευση ἀποτελεῖ Κρατικὴ ὑπόθεση. Τὰ συμπεράσματα

πιθανόν νά διαφέρουν μέ τῆς Κολομβίας ἤ νά ἀκολουθοῦν ἐκεῖνα τῶν ἀνεπτυγμένων περιοχῶν.

VIII. Ἑλληνική Ἐκπαίδευση καί Χρηματοδότηση, Φορολογία καί Εἰσόδημα

Ἐγινε λοιπὸν προσπάθεια σὲ μιὰ ἄλλη μελέτη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως τῆς στήλης²⁵ αὐτῆς, διερευνήσεως τῆς ὑποθέσεως γιὰ τὴν Δωρεάν Ἀνωτάτη Ἐκπαίδευση στὴν Ἑλλάδα. Σκοπὸς τῆς μελέτης αὐτῆς ἦταν τὸ νά ἐξακριβωθῇ ἐὰν καὶ κατὰ πόσον ἡ ἐκπαίδευση ποὺ παρέχεται εἶναι δωρεάν γιὰ τὶς διάφορες εἰσοδηματικὰς τάξεις. Ἐγινε ἐπὶ πλέον προσπάθεια νά εὑρεθοῦν καὶ τὰ μελλοντικὰ εἰσοδηματικὰ ὠφέλη ἐκ τῶν διαφόρων ειδικοτήτων τῶν ἀποφοίτων καὶ νά γίνῃ σύγκριση μεταξὺ ἀμέσων καὶ ἐμμέσων ὠφελιμάτων καὶ φορολογικῶν ἐπιβαρύνσεων μεταξὺ τῶν οἰκογενειῶν τῶν σπουδαστῶν. Ἡ δυσκολία στὴν ἔρευνα αὐτῆς τῆς ὑποθέσεως ἐνετοπίσθη στὴν ἔλλειψη πρωτογενῶν στοιχείων ὅσον ἀφορᾷ τὸ εἰσόδημα καὶ τὴν φορολογία τῶν οἰκογενειῶν τῶν σπουδαστῶν. Τὸ ἐμπόδιο αὐτὸ ἐξεπεράσθη μέ ἓνα συνδυασμὸ δύο ἄλλων μελετῶν²⁶, γύρω ἀπὸ τὸ εἰσόδημα — φορολογία — καὶ τὶς καταναλωτικὰς δαπάνες τῶν διαφόρων ἐπαγγελματικῶν τάξεων ποὺ ἀνήκουν οἱ ἀρχηγοὶ τῶν οἰκογενειῶν τῶν σπουδαστῶν. Ἡ μελέτη αὐτὴ ἐνδιαφέρεται στὸν προσδιορισμὸ τῶν ἐπιδράσεων τῆς φορολογίας στὴν δυνατότητα παροχῆς δωρεάν Παιδείας στὴν Ἑλλάδα. Μεταξὺ τῶν βασικῶν τῆς σκοπῶν ἦταν νά κἀν συστηματικὴ ἀνάλυση, τῆς ἐπιδράσεως τῆς ἀνωτάτης ἐκπαιδεύσεως στὴν διανομὴ τοῦ εἰσοδήματος. Δίδεται ἐπίσης ἔμφαση στὴν σύγκριση διανομῆς τῶν ὠφελιμάτων καὶ τῶν βαρῶν ποὺ ἀντιστοιχοῦν στὶς οἰκογένειες τῶν σπουδαστῶν. Ἡ βασικὴ ὑπόθεση ποὺ ἐξετάσθηκε γιὰ τὴν ἀνάλυση αὐτῶν τῶν θεμάτων ἦταν: μή πως ὁ τρόπος δημοσίας χρηματοδοτήσεως τῆς Ἀνωτάτης Ἐκπαιδεύσεως συνιστᾷ ἐνίσχυση οἰκονομικῆ τῶν ὑψηλοτέρων εἰσοδηματικῶν τάξεων εἰς βάρος τῶν χαμηλοτέρων;

Ἐπίσης διερευνῶνται καὶ οἱ ἐξῆς ὑποθέσεις:

α) Ἐὰν οἱ σπουδασταὶ πτωχῶν οἰκογενειῶν ἔχουν λιγότερες δυνατότητες νά παρακολουθήσουν σπουδὰς σὲ ἰδρύματα ὑψηλῆς δημοσίας χρηματοδοτήσεως, (π.χ. Πολυτεχνεῖο) ἢ συνήθως ἀκολουθοῦν σχολὰς μικρᾶς σχετικῆς χρηματοδοτήσεως (Παιδαγωγικὰς Ἀκαδημίας, Πάντειος, Α.Σ.Ο.Ε.Ε.);

β) Ἐὰν ὁ τρόπος διανομῆς τῶν Πανεπιστημιακῶν χορηγήσεων ὡς καὶ ὁ τρόπος εἰσαγωγῆς τῶν σπουδαστῶν στὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα συμβάλλουν στὴν διατήρηση τῆς ἐπικρατοῦσης εἰσοδηματικῆς ἀνισότητος ὡς καὶ στὴν διεύρυνση καὶ διατήρηση τῆς; (π.χ. σπουδαστὲς ὑψηλῶν εἰσοδημάτων φοιτοῦν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον σὲ ἰδρύματα ὑψηλῆς χρηματοδοτήσεως καὶ ἀκολουθοῦν εἰδικότερες μεγάλῃς εἰσοδηματικῆς ἀποδόσεως μετὰ τὴν ἀποφοίτησή τους, ὅπως μηχανικοὶ, χημικοὶ, ἰατροί).

Οι επιδράσεις που προκύπτουν εκ τής κατανομής τών φόρων και τής εκπαιδύσεως προσδιορίστηκαν από τήν σύγκριση : α) τής αναλογίας τών φόρων που καταβλήθησαν από τις οικογένειες τών σπουδαστών — για τήν κάλυψη τών αναγκών τής ανωτάτης εκπαιδύσεως — σύμφωνα με τήν εισοδηματική τάξη που ανήκουν, β) τών έμμέσων ώφελημάτων τών οικογενειών τών σπουδαστών εκ τής μη καταβολής διδάκτρων και σχολικών δαπανών και εκ τών άμέσων, δηλαδή τó εισόδημα που θά λαμβάνουν οί πτυχιούχοι μετά τήν άποφοίτησή τους.

Τά στοιχειά άποδεικνύουν πώς οί σπουδαστές χαμηλών οικογενειακών εισοδημάτων καταβάλλουν φόρους κατά μεγαλύτερη αναλογία από ότι οί προερχόμενοι από ύψηλά εισοδήματα και ή εκπαίδευση τήν όποία λαμβάνουν αναφέρεται σε μελλοντικά επαγγέλματα χαμηλών άποδοχών. Έτσι ή δομή του εκπαιδευτικού και του φορολογικού συστήματος, ως και του συστήματος δημοσίων δαπανών προωθεί και διαιωνίζει τήν άνιση διανομή του εισοδήματος. Σύμφωνα με τόν πίνακα I τά αναλυτικά στοιχεία έχουν ως εξής :

Οί χαμηλές εισοδηματικές ομάδες (άγρότες, άλιείς, εργάτες, ύπάλληλοι ύπηρεσιών), σύμφωνα με τά στοιχειά τής μελέτης άποτελούν τó 71% τών Έλληνικών νοικοκυριών που λαμβάνουν τó 26% του συνολικού εισοδήματος και πληρώνουν 32% από αυτό σε φορολογία. Οί ομάδες ύψηλού εισοδήματος (τών έλευθέρων επαγγελματιών, βιομηχάνων, διευθυντών, διοικητών), άποτελούν τó 7% τών νοικοκυριών και λαμβάνουν τó 35% του συνολικού εισοδήματος, πληρώνουν δέ τó 25% από αυτό σαν φόρους. Για τήν πρώτη ομάδα τών χαμηλών εισοδημάτων ή μέση έ μ μ ε σ η ώφέλεια εκ τών δημοσίων δαπανών στην εκπαίδευση είναι 11.000 δραχμές και τής δευτέρας ομάδος — τών ύψηλών εισοδημάτων — είναι 12.200 δραχμές. Τήν αυτή άνισότητα παρουσιάζουν και οί μελλοντικοί μισθοί όπως φαίνεται στον πίνακα 1²⁷.

IX. Συμπέρασμα

Τά συμπεράσματα τής μελέτης, που αναφέρονται στην Έλλάδα, επιβεβαιώνουν τήν άρχική ύπόθεση τών Hansen και Weisbrod. Η μελέτη αυτή προχώρησε ένα άκόμη βήμα στον τομέα εκπαίδευση και εισόδημα. Άποδεικνύει μιá διατήρηση και συνέχιση τής ύπάρχουσας άνισότητας στην κατανομή του εισοδήματος και διαπιστώνει σαφείς ένδειξεις χειροτερεύσεως τής καταστάσεως, λόγω άνισότητος τών εισοδημάτων τών άποφοίτων τών Άνωτάτων Σχολών, σε συνδυασμό με τήν άνιση εύκαιρία που ύπάρχει στους άποφοίτους του Γυμνασίου για συμμετοχή στις προνομιούχες Σχολές. Η έντόπιση του προβλήματος έχει γίνει, χρειάζεται όμως συνέχιση τής έρευνας γύρω από τήν Άνωτάτη Έκπαίδευση και τις οικονομικές και κοινωνικές επιδράσεις της στην Έλλάδα που θά άποτελέσουν δείκτη μελλοντικού προγραμματισμού τής Άνωτάτης Παιδείας. Στην εποχή μας ή οικονομική τής εκπαιδύσεως έχει πραγματοποιήσει φοβερή ανάπτυξη στις δυτικές χώρες, είχε όμως μέχρι τώρα (1974), σοβαρό ύπόβαθρο ανάπτυξεως στην

Ἑλλάδα*. Οἱ προοπτικὲς ἐξελιξέως τῆς ἐπιστήμης ἐμφανίζονται πιὸ ἐνθαρρυντικὲς σήμερα λόγω τῶν ζωηρῶν προβλημάτων πού ἀντιμετωπίζουν τὰ διάφορα ἐπίπεδα ἐκπαιδεύσεως. Ἀπαραίτητο στοιχεῖο προόδου εἶναι ἡ ἀλλαγὴ στοῦ σύστημα καὶ στοῦ περιεχόμενου τοῦ δελτίου συλλογῆς πληροφοριῶν κατὰ τὴν ἐγγραφήν στὰ Α.Ε.Ι. Ὑπάρχουν μεγέθη στατιστικά — τὰ ὁποῖα εἶναι τόσο σημαντικά καὶ ἀπαραίτητα στὴν ἀνάπτυξη κάθε μορφῆς ἔρευνας — πού εἶναι ἀνύπαρκτα ὁμῶς στὰ σημερινὰ στατιστικά δελτία, ὅπως π.χ. τὸ ὕψος εἰσοδήματος τῶν οἰκογενειῶν τῶν σπουδαστῶν, ἡ φορολογία, ἡ ἀποταμίευση κλπ. Ἕνας ἄλλος παράγων εἶναι ἡ ἔλλειψη ἐρεύνης μέσα στὰ Α.Ε.Ι., πού ὀφείλεται στὴν ἀνυπαρξία κινήτρων, τὴν γραφειοκρατικὴ διάβρωση καὶ ἐξάρτησή τους ἀπὸ τὸν Κρατικὸ μηχανισμό ὡς καὶ τὴν ἀπομόνωσή τους ἀπὸ τὰ κέντρα ἐρεύνης καὶ μελετῶν.

Ἡ Οἰκονομικὴ ἐπιστῆμη προχώρησε ἄρκετὰ στὸν τομέα τῆς ἐκπαιδεύσεως, κάνει προτάσεις καὶ δίνει λύσεις πού στηρίζονται σὲ μοντέλα οἰκονομικῆς προόδου καὶ ἀναπτύξεως. Ἡ συμβολὴ τῆς οἰκονομικῆς τῆς ἐκπαιδεύσεως στὴν κοινωνία εἶναι ἀναμφισβήτητα θετικὴ. Τὰ μέχρι τώρα ἀποτελέσματα στὶς διάφορες χῶρες τὸ ἀποδεικνύουν, ἔστω καὶ ἂν εἶναι δύσκολο νὰ ὑπολογισθῇ ἀκριβῶς ὁ βαθμὸς τῆς ποσοτικῆς συμβολῆς στὴν συνολικὴ πρόοδο.

Ἡ ἐκπαίδευση καὶ ἡ ὑγεία ἀποτελοῦν τοὺς δύο βασικοὺς παράγοντες — προϋποθέσεις — γιὰ τὴν συνεχῆ ἀνάπτυξη τοῦ συντελεστοῦ πού λέγεται «ἀνθρώπινο κεφάλαιο».

* Θὰ πρέπει νὰ ἀναφερθῇ πὸς ὑπάρχει μιὰ ἔντονη δραστηριότητα — ἔρευνα καὶ προγραμματισμὸς — στοῦ Ὑπουργεῖο Παιδείας σήμερα (Σεπτέμβριος 1976), πού ἀναφέρεται σὲ ὅλες τὶς βαθμίδες ἐκπαιδεύσεως. Ἐπὶ πλέον κατὰ τὶς εἰσαγωγικὰς ἐξετάσεις (1976) στὰ Α.Ε.Ι., ἔγινε ἰδιαίτερη προσπάθεια ἐκσυγχρονισμοῦ τοῦ Στατιστικοῦ Δελτίου Πληροφοριῶν, πού συμπληροῦται ἀπὸ τοὺς ὑποψηφίους.

Πίνακας 1

Συγκριτικός πίνακας διανομής εισοδήματος, φόρων, δημοσίας χρηματοδότησεως και μελλοντικών εισοδημάτων των σπουδαστών των Α.Ε.Ι., σύμφωνα με το έγγραφο του πατέρα.
(Έλλάς έτη 1969 - 70 και 1970 - 71).

	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)
Ομάδες επαγγελμάτων	Εισοδηματική τάξις εις δραχμάς	Ποσοστό νοικοκυριών	Κατανομή εισοδήματος μετά την φορολογία και τις μεταβιβάσεις	Ποσοστό φόρου	Ποσοστό σπουδαστών στα Α.Ε.Ι.
A. Χαμηλά Εισοδήματα κάτω των 55.000 (Άγρότες, Άλιεις, Υπάλληλοι Υπηρεσιών, Έργατες Μεταλλείων, έργατες γενικά)		71	26	32	48
B. Μέσα Εισοδήματα 55.000 - 120.000 (Πωλητές, Υπάλληλοι Γραφείων, Υπάλληλοι γενικά)		22	39	22	27
Γ. Ύψηλά Εισοδήματα 120.000 - και πάνω ελεύθεροι επαγγελματίες (Διευθυνταί, Βιομήχανοι, Διοικηταί, Στρατιωτικοί)		7	35	25	13
		100	100		+ 12* = 100

Πίνακας 1 (συνέχεια)

ΟΜΑΔΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΩΝ	Ποσοστό συμμετοχής σπουδαστών σε Α.Ε.Ι.		(1969 - 70)	Μέσος μηνιαίος μισθός μετά την αποφοίτηση	
	Με υψηλή χρηματοδότηση	Με χαμηλή χρηματοδότηση	Μέση κρατική δαπάνη κατά σπουδαστή εις δραχμάς	1969 - 70	1970 - 71
A. Χαμηλά Εισοδήματα	40	60	11.000	6.180	6.200
B. Μέσα Εισοδήματα	50	50	12.000	6.550	6.600
Γ. Ύψηλά Εισοδήματα	56	44	12.300	6.750	6.900

Πηγή: Petros P. Papageorgiou «The incidence of Taxation and the availability of free higher Education in Greece». Ph. D. Thesis Boston University, Boston, 1975, σελίδα 206, πίνακας (7 - 13).

* Οί σπουδαστές με γονείς συνταξιούχους ή μη δηλώσαντες επάγγελμα πατρός, δεν συμπεριλαμβάνονται στον πίνακα και αποτελούν το 12% των σπουδαστών. Αυτή η ομάδα δεν συμπεριλαμβάνεται διότι δεν υπάρχουν στατιστικά στοιχεία εισοδήματος και φόρων για την άκριβή τους ταξινόμηση. Οί σπουδαστές αυτής της ομάδος έχουν 11.600 δρχ. ως μέση κρατική χορήγηση. Χωρίς να μεταβάλλονται βασικά τὰ αποτελέσματα μπορούν να ταξινομηθούν στις μέσες εισοδηματικές τάξεις.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ & ΑΠΟΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Plato, *The Republic*, Translated by Francis M. Conford, Oxford University Press, Oxford, 1940, p. 108.
2. Adam Smith, *The Wealth of Nations*, Book one, Edwin Cannan edition, Modern Library, New York, 1937, p. 101.
3. 'Απόσπασμα από το βιβλίο του Elchanan Cohn, *The Economics of Education*, Lexington Books, Lexington Massachusetts, p. 19.
4. John Vaizey. *The Economics of Education*, The free Press of Clencoe Inc. Great Brittain, 1962.
5. Alfred Marshall, «Education and Invention», Benson ed., *Perspectives on the Economics of Education*, Houghton Mifflin Co. Boston, 1963, p. 82 - 83.
6. 'Απόσπασμα από το άρθρο του Richard Blandy, «Marshall on Human Capital: A note» στο *Journal of Political Economy*, December, 1967, pp. 874 - 875.
7. Alfred Marshall, *Principles of Economics* Ed. C.W. Guillebaud, 9th Edition, Publisher: McMillan Co, Vol. I London, 1961, p. 211.
8. S. G. Strumilin, «The Economic Significance of National Education» in E.A.G. Robinson and J.E. Vaizey Edition *The Economics of Education*, Publisher: International Economic Association, London, 1961, p.p. 276 - 323.
9. M. Bowman, «The Human Investment Revolution in Economic Thought», *Sociology of Education*, Vol. 39, p. 111 - 38.
10. J. Mincer «The Distribution of Labor Incomes: A survey with special Reference to the Human Capital Approach», *Journal of Economic Literature*, March, 1970.
11. B. R. Chiswick, «Earnings Inequality and Economic Development», *Economic Journal*, February, 1969.
12. Theodore Schultz, «Capital formation by Education» *The Journal of Political Economy*, December 1960 p.p. 571 - 583.
 — Jacob Mincer, «Investment in Human Beings, *The Journal of Political Economy*, supplement, October 1962 p.p. 1 - 157.
 — H. S. Houthakker, «Education and Income» *Review of Economics and Statistics*, 1959 p.p. 24 - 28.
 — H. P. Miller, «Annual and Lifetime Income in Relation to Education», 1939 - 1959, *American Economic Review*, December 1960, p. 962.
13. Theodore Schultz «Capital formation by Education». *The Journal of Political Economy*, December 1960, p. 572.
14. B. R. Chiswick «Minimum schooling Legislation and the Cross section Distribution of Income», *Economic Journal*, September, 1969.
15. B. R. Chiswick, «An International Analysis of schooling and skewness of Income» in Hansen Lee ed. *Education Income and Human Capital*, Columbia University Press, 1970.
16. Για περισσότερες λεπτομέρεις κοίταξε τὰ ἄρθρα τῶν Miller, Houthakker, καὶ Mincer (12).
17. J. N. Morgan and Martin H. David, «Education and income», *Quarterly Journal of Economics*, August, 1962.
18. Orley Ashenfelter and Joseph Mooney, «Graduate Education Ability and Earnings», *Review of Economics and Statistics*, February 1968.
19. Burton A. Weisbrod and Peter Karpoff, «Monetary Returns to College Education, Student

Ability and College Quantity» *Review of Economics and Statistics*, November, 1968.

20. Hansen, W. Lee and Weisbrod, B. A. «The Distribution of Costs and Benefits of Public Higher Education in California», *Journal of Human Resources*, Spring, 1969.
21. D. M. Windham, *State Financed Higher Education and the Distribution of Income in Florida*, Ph. D. Dissertation, The Florida state University, 1969.
22. Jean - Pierre Jallade, «Public Expenditures on Education and Income Distribution in Colombia», Washington D. C., I.B.R.D. Education Dept. April 1973. (Mimeographed).
23. Για περισσότερες στατιστικές πληροφορίες βλέπε *Unesco's Yearbook*, 1972.
24. Manuel Zymelman, and Joe Dominguer «Analysis of Educational Data of Selected Countries» Cambridge Massachusetts, AID - Harvard University, Projecting the Financing of Education, 1973 (mimeographed).
25. Petros P. Papageorgiou, *The Incidence of taxation and the Availability of higher Education in Greece*, Ph. D. Dissertation Boston University, 1975.
26. α) D. Karageorgas, «The Distribution of tax Burden by Income Groups in Greece», *Economic Journal*, Vol. 83, 1973, p. 446.
β) J. Crockett, «Consumer Expenditures and Income in Greece», Greek Center of Planning, Athens 1967, p. 96.
27. Για περισσότερες λεπτομέρειες, μεθοδολογική ανάλυση και συμπεράσματα, βλέπε Petros P. Papageorgiou ²⁵ σελ. 137 - 224.